

Erhverv, Teknik og Kultur

ODSHERRED
KOMMUNE

Den lille Vilde

Inviter naturen ind på din grund

UNESCO Global Geopark Odsherred

Danmarks
Naturfredningsforening

Giv naturen plads igen

Odsherreds sommerhusområder har på et tidspunkt været natur – og det er faktisk ikke så længe siden.

Grundene er typisk udstykket fra arealer, som landmændene opgav at få et godt udbytte af: Enge, moser, heder og tørre overdrev. Disse naturtyper er under pres i hele Danmark og bestemt også i Odsherred.

Mange steder opgav man dyrkningen på forhånd, og netop de steder har vi stadig bevaret den oprindelige natur – og som grundejer kan man glæde sig over at få lov at forvalte et vaskeægte stykke ur-natur.

Hjælp biodiversiteten på din grund

Følg disse simple råd og nyd at se flere arter lige udenfor vinduet:

- » Tilfør ikke fremmed jord og gødning.
- » Se hvad der spirer frem af sig selv i stedet for at plante fremmede arter.
- » Hav mange forskellige levesteder: Døde træer, sten- og grusbunker, områder med højt græs, vandhuller, træstammer mm.
- » Lad plænen vokse frit i sommermånederne - klip tidligt i foråret eller sent i efteråret for at begrænse væksten og fjerne næringsstoffer.
- » Bekæmp invasive plantearter.

Storplettet Perlemorsommerfugl

Lær arterne at kende

Hvis du har mod på det, kan du forsøge at artsbestemme planter, fugle og insekter.

Skriv eventuelt artsnavne på små sten eller sæt et lille skilt, så du har lettere ved at huske navnene igen.

Hvor skal jeg så dyrke have?

Dyrk eksotiske stauder, grøntsager og krydderurter i krukker og højbede - derved giver du naturen plads til at fylde mest muligt.

Hvis du ønsker at plante, kan du plante disse hjemmehørende træer og buske, som er gode for insekter: Tørst, tjørn, hyld, eg, dunet gedebled, hassel, elm, pil, ene og hæg. Pas på ikke at købe 'glansbladet' hæg, som er en invasiv art.

Hvis du aktivt ønsker flere blomster, kan du samle frø i lokalområdet eller købe frøblandinger. Det er vigtigt, at blandingen kun indeholder hjemmehørende danske planter, som eksempelvis almindelig røllike, liden klokke, alm. knopurt, gul snerre, blåhat, hvid okseøje, kællingetand, dagpragtstjerne og blæresmælde.

*Stenhumle på grå-pil
i det tidlige forår*

Men hvad får jeg så ud af det?

Nyd de mange småfugle i haven. Når plænen vokser frit bliver der levesteder for mange insekter, og planterne sætter frø. Begge dele er føde for fuglene. Den smukke dompap lever udelukkende af frø og kerner. Pas derfor på de hjemmehørende træer og buske på grunden.

Du kan sagtens tiltrække sommerfugle og bier med de planter, man kan købe i planteskolen. Men sommerfuglene lever som larver kun af en enkelt eller nogle få plantearter, og nogle bier er specialiseret i at samle pollen fra én art. Finder de ikke disse planter, kan de ikke overleve. De vilde planter er på den måde 'værter' for forskellige insekter. Så derfor er det vigtigt, at vi lader de vilde planter få plads.

Børn kan lære at forstå samspillet i naturen lige uden for vinduet. Naturen byder på et væld af oplevelser - ved at give plads til naturen på din grund, kommer disse oplevelser tæt på. Det kan være et firben der soler sig, eller en edderkop der fanger fluer i sit spind.

Jeg vil gerne have en naturgrund. Hvordan kommer jeg i gang?

Inden du går i gang med naturpleje, er det vigtigt at overveje, hvilket naturindhold du ønsker og har mulighed for at få på din grund.

Se på din grund udefra og se på den som en del af et sammenhængende naturområde. Kig ind til naboerne og snak med dem om, hvilket naturindhold jeres grunde har tilsammen.

Gå en tur i de fredede eller beskyttede naturområder i nærheden. Få inspiration og ideer til, hvilke naturtyper der engang lå på din grund, og hvilken natur du kan genskabe med den rigtige pleje. Hvis du allerede har blomster i plænen, kan de give dig et praj om, hvilken type natur du kan få.

Hvordan får jeg mange blomster i min plæne?

Mange haver har næsten kun græs i plænerne, fordi græsset har gavn af at blive slået ofte - og at få tilført næring.

Hvis du slår din plæne tidligt - altså i april eller starten af maj, hæmmer du græsset, så de blomstrende urter får en chance. Lad så plænen vokse frit i sommermånederne og klip den igen sidst i september eller oktober.

Det er afgørende at du fjerner materialet, når du har slået og klippet - det fjerner næring og giver lys til bunden.

Der er mange slags natur og derfor mange slags naturgrunde

Odsherred rummer klit, hede, overdrev, eng, mose, egekrat, fyrreskov og en masse andre naturtyper. Ofte er en naturgrund en blanding af flere af de førnævnte. Mange af disse naturtyper trives bedst med et lavt niveau af plantenæringsstoffer (gødning) i jorden. Derfor er det vigtigt at fjerne græsset, når du har slået det, og at du ikke tilfører muldjord og gødning.

Det er godt nogle steder bare at lade det hele gro til, men det er vigtigt for mange af de arter der er knyttet til eksempelvis overdrev og hede, at der kommer lys og varme ned til jorden. Det er endnu en grund til, at det er vigtigt, at du fjerner græsset når du har slået det.

Sådan holder du hedelyngen ung

Hvis du har hedelyng på din grund skal den passes.

Slå en smule af hedelyngen med en kraftig, kortbladet le hvert år, så der altid er lyng i flere aldre. Lyngen skal slås lige over jordoverfladen. Efter slåning skal det afskårne fjernes, da det ellers vil tilføre jorden næringsstoffer.

På åbne arealer vil der hurtigt spire tæer som birk, fyr og poppel. Disse skal fjernes hvis de ikke skal udkonkurrere hedelyngen.

Hvad karakteriserer de forskellige naturtyper, og hvordan plejer jeg dem?

Klit og klithede

Klitheden ligger umiddelbart bag klitterne, og rummer hedelyng, marehalm og hjælme samt bl.a. gul evighedsblomst og engelskgræs. På denne naturtype er det vigtigt at beskytte arealerne mod tilgroning med eg og pil, og særligt invasion af invasive planter som rynket rose og gyvel. Fjern invasive arter, så snart de viser sig.

Hede og hedemose

Længere inde i landet kan man være heldig at have en grund med hedelyng. Ud over hedelyng er nogle af karakterplanterne på en hede smalbladet høgeurt samt græsserne bølget bunke og sand-star. Ligger grunden lavt og fugtigt kan der være tale om hedemose, en sjælden naturtype med bl.a. klokkelyng og djævelsbid.

Plejen af disse naturtyper handler især om at holde grunden lysåben, ved at fjerne de selvsåede træer som skygger. Det gælder også om at begrænse næringstilførslen – altså rive blade og kviste sammen i et hjørne, eller køre det væk, idet øget næringsindhold vil give græs og andre konkurrenter en fordel.

Overdrev

Overdrev har op gennem historien dækket store arealer i Odsherred. Betegnelsen dækker over arealer med et væld af forskellige urter, fx sankthansurt, kobjælde, håret høgeurt og knopurt. Men man kan også være heldig at have forskellige gøgeurter – altså orkideer.

Som udgangspunkt skal man på de næringsfattige overdrev kun slå græsset en gang om året, sent om efteråret, samle det sammen og evt. køre væk. Tidligt forår skal blade og kviste rives sammen, så de ikke nedbrydes og tilfører jorden næring.

Eng og mose

Mange sjældne og truede arter er tilknyttet enge og moser, så hvis du har fugtige områder i haven, skal du værne om dem. En eng er et resultat af afgræsning af fugtige områder. Når der ikke er græssende dyr, skal engen slås en gang eller to årligt, hvis man vil undgå tilvoksning med krat.

De karakteristiske planter er bl.a. kattehale, kær-tidsel, bidende ranunkel og engnellikerod. Undlader man slåningen vil engen udvikle sig til en mose med højere og kraftigere planter som fx almindelig fredløs, lådden dueurt og alm. mjøddurt.

Egekrat

På de magre jorde i Odsherred klarer egen sig godt, fordi den er nøjsom og robust. Så hvis du gerne vil have en skovgrund, skal du værne om dine egetræer. Det særlige ved egetræer er, at de er 'lystræer'. Det betyder, at de lader meget lys slippe igennem til bevoksningen under træerne. Det giver muligheder for en underskov af buske som tjørn og hassel, og urter som fx kodriver, konval og bregner.

Plejen af egekrat handler mest om at udtynke og beskære. Hvis du beskærer dine egetræer lidt hårdt, kan du opnå en bevoksning med en smuk bundvegetation - egetræer tåler beskæring ret godt.

Fyrreskov

Den hjemmehørende skovfyr, er det eneste hjemmehørende fyrretræ. Ligesom egetræet er det et lystræ. Du kan sørge for, at de ikke bliver for høje ved at knibe nye skud af om foråret. Du kan fælde træer, der bliver for store, men lad endelig en del af stammen stå, fx som højstub. Det sætter de mange trælevende insekter stor pris på, og disse er føde for spætter og andre fugle.

Sommerhusgrund med gul evighedsblomst

Hvad hvis min grund ikke er naturligt næringsfattig?

Ligesom på de næringsfattige naturtyper gør det en stor forskel, hvis du slår græsset forår og efterår og fjerner afklippet. Du kan også inddrage nogle af følgende elementer:

Bevar de hjemmehørende planter - arter som i folkemunde går under navnet ukrudt er ofte hjemmehørende urter, og disse har afgørende betydning for insekter.

Hav mange forskellige elementer på din grund, såsom sten og grusbunker, grenbunker, træstammer, vandhuller, frugtbuske, områder med højt græs og områder med hjemmehørende urter.

Undgå muldjord, da det er spækket med næring, så hvis man ikke luger, vil græs og brændenælder hurtigt tage overhånd. Brændenælder og græs er godt, men sørg for at der også er plads til de andre arter.

Døde og syge træer er levested for mange insekter og svampe, og gamle hule træer er til glæde for flagermus og fugle, der yngler i huller. Hvis der er fare for, at træet vælter, kan du nøjes med at beskære i stedet for at fælde. Hvis det er nødvendigt at fælde træet, så lad det ligge, da det stadig er et værdifuldt levested.

Har planter ikke godt af næring?

Planter konkurrerer med hinanden om næring - hvis der kun er lidt næring i jorden, kan mange forskellige planter trives side om side.

Hvis der er meget næring, vinder nogle enkelte arter, som har specialiseret sig i at vokse steder med meget næring - oftest brændenælde, kvikgræs og mælkebøtter. Disse er ikke dårlige planter, men de er meget almindelige. De sjældne, og mindre næringskrævende arter, har brug for vores assistance på grunden.

Naturen har brug for store sammenhængende naturområder - få din nabo med på holdet

Hold et møde i grundejerforeningen eller vejlauget og snak om de fælles naturværdier, som I ønsker at bevare, beskytte og pleje.

Naturpleje kan i begyndelsen synes som hårdt arbejde med megen planlægning og brug af tid. Med tiden kan du dog skabe en naturgrund, som vil kræve et minimum af vedligeholdelse.

I nogle områder er der udarbejdet lokalplaner, som indeholder bl.a. retningslinjer for brug af levende hegn, bevaring af særlige træer og buske i området.

Du kan få oplysninger om lokalplaner, retningslinjer, beskyttelseslinjer og fredninger hos kommunen eller på netkort.odsherred.dk/spatialmap

Du kan læse mere om, hvordan du kan invitere naturen ind på din grund på odsherred.dk/naturihaven eller odsherred.dn.dk/naturen-i-odsherred/sommerhusgrunde-er-ogsaa-natur

Vidste du?

Egetræer er det træ i Danmark, der er vært for flest forskellige insekter?

Årets gang på naturgrunden

November til december

Det er nu buske og træer skal plantes, flyttes eller beskæres. Har du store, skyggende træer kan de beskæres, så der kommer mere lys til jorden. Hvis du har lyng, som er afblomstret kan du klippe blomsterstandene af. På den måde stimuleres planterne til at sætte nye skud, og blive tættere. Det er vigtigt, at klipningen sker i de bløde grønne grene – ikke de forvædede dele. Det kan udsætte, at lyngen bliver 'senil' – altså åben og trist – men det kan ikke forhindre at dette vil ske efter en årrække. Hvis lyngen skal forynges, skal den skæres lige over jorden.

September til oktober

Græs- og urtearealerne slås. Tidspunktet afhænger af, om der er uønskede planter, som skal væk, for så skal der slås, inden de kaster deres frø. Er der derimod planter, du gerne vil have flere af, skal slåningen udskydes til du kan se, at de har kastet deres frø. Du kan markere planter, som du gerne vil beholde med en pind eller lignende.

Januar til marts

Fjern størstedelen af vissent græs, blade og kviste, for at fjerne næring og give solens stråler mulighed for at nå ned til jorden. Læg materialet i en kompostbunke eller i et hjørne af haven, der tåler mere næring, eller kød det på genbrugsstationen. Det er vigtigt at du ikke fjerner alt, da kvasbunker også er overvintringssted for mange insekter og smådyr.

April til maj

Græsarealerne skal slås første gang, hvis din grund ikke i forvejen er næringsfattig. Det gøres bedst med le, næstbedst med græstrimmer eller kratrydder. Hvis der er fremspiret vilde planter, som du gerne vil beholde, kan de flyttes eller markeres. Husk at fjerne afklippet.

Juni til august

Slap af og nyd din naturgrund. Slå evt. vegetationen igen, hvor der vokser mange brændenælder eller græsset bliver meget højt og tæt. Fjern invasive planter eller planter der fylder for meget, eksempelvis brombærkrat.

Du kan også lave kvasbunker, vandhuller, sten- og grusbunker og samle frø i omkringliggende naturområder.

Erhverv, Teknik og Kultur

Odsherred Kommune

Nyvej 22, 4573 Højby

59 66 66 66

odsherred.dk

kommune@odsherred.dk

Februar 2023

Layout: Kommunikation

Forsidefoto samt fotos side 2, 3, 10 og 11: Jan Fischer Rasmussen

Tekst: Biodiversitetsgruppen under Grønt Råd Odsherred og Naturteamet